

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

BAM Woningbouw, W&R-Renovatie
T.a.v. T. Jongen
Postbus 25
3430 AA NIEUWEGEIN

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Postbus 40225
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Kenmerk
FF/75C/2015/0548.toek.kg

Bijlagen
2

Datum 30 december 2015
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer Jongen,

Naar aanleiding van uw verzoek van 3 december 2015 en de aanvullingen hierop van 7 december 2015 en 16 december 2015, geregistreerd onder aanvraagnummer 5190016582214, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Ik verleen u ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, steenmarter, tweekleurige vleermuis, gierzwaluw en de huismus; alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen en verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de ingekorven vleermuis voor zover deze gelegen zijn in de provincies Limburg en/of Noord-Brabant.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Stroomversnelling - BAM', gelegen in verscheidene gemeentes, verspreid door Nederland. Het project betreft de renovatie en isolatie van in totaal 1500 woningen. Van elke woning worden onder andere de gevel, het dak, de installaties en de kozijnen vernieuwd of verbeterd. In het verlengde hiervan worden de woningen energieneutraal gemaakt middels de zogenoemde 'Nul op de Meter'-aanpak. Bovenstaande werkzaamheden worden gemiddeld binnen één tot enkele dagen per woning uitgevoerd, waarna de woning weer wordt opgeleverd. Per blok van woningen duren de werkzaamheden in beginsel één week.

Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), grijze grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*), ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*), kleine dwergvleermuis (*Pipistrellus pygmaeus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), steenmarter (*Martes foina*), tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en de huismus (*Passer domesticus*), voor de periode van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2017.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, steenmarter en de tweekleurige vleermuis zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet. De baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis zijn tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De gierzwaluw en de huismus zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet en zijn tevens opgenomen in de Vogelrichtlijn. Voor vogels is alleen ontheffing nodig indien het nest valt onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Hieronder zal dit nader worden toegelicht.

Verbodsbepalingen

Op grond van artikel 11 van de Flora- en faunawet is het verboden om nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen

Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder. Daarnaast vallen ook tijdelijke, seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld hollen) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per exemplaar hieronder.

Ontheffing

Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de soorten

Baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis
De gewone dwergvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, laatvlieger en de ruige dwergvleermuis zijn gebouwbezonende soorten. Het voorkomen van de ingekorven vleermuis is beperkt tot enkele locaties in het zuiden van Nederland. De baardvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en de rosse vleermuis komen zowel in gebouwen als bossen voor. De meervleermuis heeft een voorkeur voor gebouwen in vooral waterrijke gebieden met moerassen, weiden en bossen. Gezien de aanwezigheid van gebouwen met spouwmuren en/of toegankelijke kieren (achter gevelbetimmering of andere ruimtes) is het aannemelijk dat deze soorten voor kunnen komen in de te isoleren woningen. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven in de hoofdstukken 5, 7 en 8 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Rapport – Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet" van 16 december 2015. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Aanvullend hierop dient bij de aanwezigheid van massawinterverblijven van vleermuizen maatwerk plaats te vinden. Waar de voorgestelde maatregelen niet of zelden in gebruik worden genomen, dienen soortspecifieke maatregelen te worden gerealiseerd. U dient een melding te doen bij het bevoegde gezag indien u de ingekorven vleermuis aantreft. Deze melding dient vergezeld te gaan door een plan van aanpak met betrekking tot de ingekorven vleermuis. Pas nadat u goedkeuring ontvangen heeft van het bevoegde gezag kunnen de werkzaamheden met betrekking tot de ingekorven vleermuis uitgevoerd worden. Daarnaast dienen permanente kasten onderhouden te worden zodat deze functioneel blijven. Tenslotte is de monitoring aangepast. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Met het project 'Stroomversnelling - BAM' wordt ten opzichte van de gangbare aanpak evenzeer maar op innovatieve wijze vooraf geborgd dat voorzien wordt in voldoende alternatieven die in kwantiteit en kwaliteit overeenkomen met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen voor de aanwezige populatie van de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis. Daarnaast is het door de schaal van het project niet altijd mogelijk om de kwetsbare perioden van deze soorten geheel te ontzien. De baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis maken echter gebruik van een netwerk aan verblijfplaatsen. Indien uit de omgevingscheck blijkt dat er in de omgeving onvoldoende alternatieve verblijfplaatsen binnen het netwerk aanwezig zijn worden er tijdelijke alternatieven aangeboden in de vorm van vleermuiskasten. Mocht uit de omgevingscheck echter blijken dat er voldoende alternatieve verblijfplaatsen binnen het netwerk aanwezig zijn, behoeven er geen alternatieve tijdelijke verblijfplaatsen te worden gerealiseerd. Hoewel de functionaliteit van de individuele verblijfplaatsen van de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis niet behouden blijft, blijft de functionaliteit van het netwerk van genoemde soorten door de aanwezigheid van alternatieven in de omgeving wel behouden.

Door fasering van de werkzaamheden is het aannemelijk dat te allen tijde voldoende alternatieve verblijfsmogelijkheden voor de soorten aanwezig zullen zijn. De werkzaamheden zijn daarnaast slechts van tijdelijke aard, omdat de geïsoleerde woning na één week wordt opgeleverd. Wanneer niet voorkomen kan worden dat er in de kwetsbare periode moet worden gewerkt, worden voorafgaand aan de renovatie- en isolatiewerkzaamheden de verblijfplaatsen ongeschikt en/of ontoegankelijk gemaakt. In iedere te renoveren/isoleren woning worden permanente alternatieven gerealiseerd in de vorm van kopgevelinbouwkasten, ruimtes onder de dakgoot, boeiboorden en dergelijke, voorzieningen bij installatieruimtes op platte daken van (veelal) hoogbouw en opbouwkasten. Het is niet aannemelijk dat in iedere potentieel geschikte woning ook daadwerkelijk verblijfplaatsen van de soorten aanwezig zullen zijn. Door uit te gaan van de voorzorgsbenadering en te mitigeren voor een maximaal aantal potentiële verblijfplaatsen, is het aannemelijk dat het leefgebied van de soorten aanzienlijk vergroot. Het plangebied zal hierdoor na afronding van de werkzaamheden geschikter zijn dan voorheen voor de soorten.

De gunstige staat van instandhouding van de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

De zorgplicht genoemd in artikel 2 van de Flora- en faunawet blijft van toepassing. In de ontheffing zijn dan ook aanvullende voorschriften opgenomen.

Steenmarter

De steenmarter komt met name voor in het oosten van Nederland, in een grote verscheidenheid aan biotopen. De verblijfplaatsen van de steenmarter kunnen aangetroffen worden in boomholtes, takkenhopen en dichte struwelen, maar ook binnen gebouwen in kruipruimten en ('loze') ruimten tussen plafonds en zolders. Door de werkzaamheden voortvloeiend uit het project 'Stroomversnelling - BAM' kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de steenmarter worden afgesloten en daarmee in de zin van de Flora- en faunawet beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven in de hoofdstukken 5, 7 en 8 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Rapport – Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet" van 16 december 2015. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Uitsluitend indien alternatieve verblijven dermate ontoereikend aanwezig zijn in het leefgebied van de steenmarter, waardoor het verdwijnen van de verblijven in de te renoveren en isoleren huizen zal leiden tot achteruitgang van de lokale populatie van de steenmarter, dienen aanvullend hierop alternatieve verblijven voor de steenmarter op daartoe geschikte locaties aangeboden te worden. Tevens is de monitoring aangepast. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Door het plaatsen van dak- en wandpanelen worden de huidige verblijfplaatsen deels ontoegankelijk en gaan verblijfplaatsen van de steenmarter in de bebouwing verloren. Echter, de steenmarter maakt gebruik van een netwerk aan verblijfplaatsen waarbinnen zich tientallen schuilplaatsen kunnen bevinden. De verblijfplaatsen in boomholtes, takkenhopen en dichte struwelen worden door de werkzaamheden niet aangetast. Hierdoor is het aannemelijk dat er voldoende alternatieve verblijfplaatsen voor de steenmarter aanwezig blijven in het plangebied, maar dit kan vooraf niet met zekerheid worden gesteld. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de steenmarter blijft hierdoor niet behouden.

Uit het voorgaande volgt dat de gunstige staat van instandhouding van de steenmarter niet in gevaar komt, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

De zorgplicht genoemd in artikel 2 van de Flora- en faunawet blijft van toepassing. In de ontheffing zijn dan ook aanvullende voorschriften opgenomen.

Gierzwaluw en huismus

De gierzwaluw en de huismus zijn gebouwbewonende soorten en komen verspreid voor door heel Nederland. Het is dan ook aannemelijk dat de gierzwaluw en de huismus aanwezig zullen zijn in de te renoveren woningen.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gierzwaluw en de huismus worden beschadigd, vernield en verstoord.

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en, voor zover het geen nestvlieders betreft, het grootbrengen van de jongen. In de context van artikel 11 van de Flora- en faunawet moet onder nest ook de inhoud en de functionele omgeving daarvan, voor zover het broedsucces van vogels daarvan afhankelijk is, worden begrepen. Daartoe zijn alle activiteiten begrepen die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Artikel 11 van de Flora- en faunawet is gedurende het broedseizoen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken en gebruiken hun nest niet als vaste rust- of verblijfplaats. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Nesten van de gierzwaluw en de huismus vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Deze nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd. Derhalve is, bij overtreding van de verbodsbepalingen, ontheffing nodig van artikel 11 van de Flora- en faunawet met betrekking tot de vaste rust- of verblijfplaatsen van deze soorten.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven in de hoofdstukken 5, 7 en 8 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Rapport – Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet" van 16 december 2015. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Aanvullend hierop geldt dat de nestruijme voldoende groot dient te zijn voor de gierzwaluw en de huismus om in te kunnen nestelen. Tevens dienen de alternatieve verblijven voor de gierzwaluw functioneel te zijn voor de soort. Daarnaast dienen de permanente kasten onderhouden te worden zodat deze functioneel blijven. Bij vertragingen in de planning dient een deskundige te bepalen of tijdelijke voorzieningen in de vorm van nestkasten aangebracht dienen te worden. Dit dient vastgelegd te worden in de monitoringsrapportage. Ten slotte is de monitoring aangepast. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met het project 'Stroomversnelling - BAM' wordt ten opzichte van de gangbare aanpak evenzeer maar op innovatieve wijze vooraf geborgd dat voorzien wordt in voldoende alternatieven die in kwantiteit en kwaliteit overeenkomen met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen voor de aanwezige populatie van de gierzwaluw en de huismus. Daarnaast is het door de schaal van het project niet altijd mogelijk om de kwetsbare perioden van de soorten geheel te ontzien. Indien uit de omgevingscheck blijkt dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen zijn, worden er geen tijdelijke alternatieve verblijfplaatsen in de vorm van nestkasten gerealiseerd. Hierdoor zal er tijdelijk minder geschikt leefgebied voor de gierzwaluw en de huismus aanwezig zijn in het plangebied.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Het is aannemelijk dat er voldoende alternatieve verblijfplaatsen voor de gierzwaluw en de huismus aanwezig blijven in het plangebied, maar dit kan vooraf niet met zekerheid worden gesteld. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gierzwaluw en de huismus blijft hierdoor niet behouden.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Door fasering van de werkzaamheden is het aannemelijk dat te allen tijde voldoende alternatieve verblijfsmogelijkheden voor de soorten aanwezig zullen zijn. De werkzaamheden zijn daarnaast slechts van tijdelijke aard, omdat de geïsoleerde woning na één week wordt opgeleverd. Wanneer niet voorkomen kan worden dat er in de kwetsbare periode moet worden gewerkt, worden voorafgaand aan de renovatie- en isolatiewerkzaamheden de verblijfplaatsen ongeschikt en/of ontoegankelijk gemaakt. In iedere woning worden permanente alternatieven gerealiseerd door inbouwconstructies, waarbij de overstekconstructie de voorkeur heeft. Waar dit niet mogelijk is, worden inbouw- of opbouwvoorzieningen aangebracht. De kans op gebruik van de alternatieven voor de gierzwaluw wordt vergroot door lokgeluiden af te spelen. Het is niet aannemelijk dat in iedere potentieel geschikte woning ook daadwerkelijk verblijfplaatsen van de soorten aanwezig zullen zijn. Door uit te gaan van de voorzorgsbepaling, en te mitigeren voor een maximaal aantal potentiële verblijfplaatsen, is het aannemelijk dat het leefgebied van de soorten aanzienlijk vergroot. Het plangebied zal hierdoor na afronding van de werkzaamheden geschikter zijn dan voorheen voor de soorten. De gunstige staat van instandhouding van de gierzwaluw en de huismus komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

De zorgplicht genoemd in artikel 2 van de Flora- en faunawet blijft van toepassing. In de ontheffing zijn dan ook aanvullende voorschriften opgenomen.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van de belangen: 'de bescherming van flora en fauna', 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'.

Voor vogels kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn voorziet evenwel niet in het belang 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'. Ten aanzien van de gierzwaluw en de huismus is de aanvraag daarom uitsluitend beoordeeld op grond van de belangen 'de bescherming van flora en fauna' en 'de volksgezondheid of openbare veiligheid'.

In het project 'Stroomversnelling - BAM' ligt de focus op woningen (grondgebonden en deels hoogbouwlocaties) waar beschermende en bouwtechnische maatregelen noodzakelijk zijn. In het verlengde daarvan worden deze woningen energieneutraal gemaakt.

Het gros van de woningen is gebouwd tussen 1950 en 1980 en is daarom toe aan renovatie. Met inzet van de energierekening worden deze zogenoemde 'Nul op de Meter'-verbouwingen gefinancierd. Energie voor de woning wordt opgewekt door zonnepanelen die op het dak geplaatst worden. Verder wordt de woning dusdanig geïsoleerd dat energieverlies flink wordt gereduceerd. Na de renovatie is de woning gegarandeerd 'Nul op de Meter'. Dit houdt in dat het energieverbruik bij genormeerd verbruik op het eind van het jaar nihil zal zijn.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Het belang van het project ligt in het bijzonder in de bijdrage aan het beperken van de klimaatverandering, het beperken van het energieverbruik en het verbeteren van de luchtkwaliteit en daarmee aan het beschermen van flora en fauna en het verbeteren van de volksgezondheid.

Bescherming van flora en fauna

Klimaatverandering kan tot gevolg hebben dat soorten zich verplaatsen ten gevolge van verandering en/of ongeschikt worden van habitat, uitsterven van soorten en veranderingen in de voedselketen. Hoewel de toepassing van het tegengaan van de effecten van het broeikas effect een mondiale aangelegenheid is, is de ontwikkeling van en het streven naar reductie van emissies voor ieder individueel land een belangrijk politiek thema. Om op mondiaal niveau de problematiek van het broeikas effect aan te pakken, zal ook op nationaal niveau dienen te worden geïnvesteerd. Het project 'Stroomversnelling - BAM' vormt een onderdeel van een dergelijke investering. De nadelige effecten van het broeikas effect zijn divers. Zonder maatregelen om de effecten een halt toe te roepen dan wel te minimaliseren zullen de consequenties voor veel dieren en planten een desastreuze uitwerking hebben met als worstcase scenario het (lokaal) uitsterven tot gevolg. Door het klimaatprobleem bij de bron aan te pakken (vermindering uitstoot broeikasgassen) kunnen hier op den duur vele soorten baat bij hebben.

Volksgezondheid of openbare veiligheid

Het verbeteren van het binnenmilieu van woningen, scholen en kindercentra is één van de speerpunten uit de Nationale aanpak Milieu en Gezondheid van de overheid. De te renoveren woningen naderen het einde van hun economische gebruiksduur als de woningen niet op afzienbare termijn gerenoveerd worden. Zonder renovatie geraken de woningen in dusdanige vervallen staat dat de woningen een gevaar voor de openbare veiligheid kunnen gaan vormen. Dakpannen kunnen van het dak waaien, gevelpanelen kunnen gaan loshangen en vervolgens wegwaaien, dakgoten kunnen gaan verzakken, enzovoorts. Indien vocht in de woningen trekt kan dit het eigendom beschadigen en vormt het een bedreiging voor de gezondheid van de bewoners. Vocht bevordert de ontwikkeling van schimmels, bacteriën en huismijt. Door de woningen volledig te renoveren krijgen zij een volledige opknapbeurt en vormen dan als het ware een nieuwe woning. Door de verbouw zullen de woningen technisch in betere staat verkeren en beter geïsoleerd zijn. Door isolatie van woningen en het verbeteren van de ventilatie kunnen enerzijds de energielasten sterk verlaagd worden en anderzijds het comfort en het binnenmilieu verbeterd worden. Het project 'Stroomversnelling - BAM' draagt daarmee bij aan de verbetering van de volksgezondheid door de woningen dusdanig te isoleren dat vocht en tocht in huis worden beperkt.

Dwingende redenen van groot openbaar belang

Onderdeel van dit project vormt het opwekken van energie door middel van bijvoorbeeld zonnepanelen die op het dak gelegd worden, waardoor er minder gebruik gemaakt wordt van fossiele brandstoffen. Een afname in het gebruik van fossiele brandstoffen betekent minder emissies van schadelijke stoffen. Lagere emissies leiden tot een verbeterde luchtkwaliteit en dit heeft een positief effect op de volksgezondheid.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

De bouwbedrijven en woningbouwcorporaties die de deal 'Stroomversnelling - BAM' hebben ondertekend, hebben zich vastgelegd om te investeren in energiebesparende maatregelen die het mogelijk maken om de CO₂-uitstoot van de aangepakte woningen flink te reduceren, door onder andere isolatie, dubbel glas en opwekking van duurzame energie. De woningen worden hierdoor 'nul op de meter'. Door minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen ('Nul op de Meter') draagt het project 'Stroomversnelling - BAM' bij aan het vertragen van de klimaatverandering.

Klimaatverandering kan leiden tot belangrijke economische schade als gevolg van:

- zeespiegelstijging met risico op overstromingen en verzilting;
- vergroting weersextremen (extreme regenval en langere droogteperiodes);
- beperkingen in zoetwatervoorzieningen;
- toenemend risico op (infectie)ziekten en plagen;
- bedreiging van de energievoorziening.

Door de omvang van project 'Stroomversnelling - BAM' (1500 woningen) wordt een reductie in CO₂-uitstoot en daarmee een afname in het gebruik van fossiele brandstoffen een substantiële bijdrage aan het beperken van klimaatverandering beoogd. Het beperken van de (gevolgen van) klimaatverandering dient derhalve een groot maatschappelijk belang.

Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden ben ik van oordeel dat de belangen 'de bescherming van flora en fauna' en 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' voldoende onderbouwd zijn om de negatieve effecten op de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, gierzwaluw en de huismus, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, rechtvaardigen.

Daarnaast ben ik van oordeel dat het belang 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' voldoende onderbouwd is om de negatieve effecten op de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, rechtvaardigen.

Andere bevredigende oplossing

Het project 'Stroomversnelling - BAM' voorziet in de renovatie en isolatie van een deel van de bestaande woningvoorraad, voornamelijk gebouwd tussen 1950 en 1980. Omdat het om renovatie en isolatie van bestaande woningen gaat, kan het project niet op een andere plek worden uitgevoerd. Naast de technische staat van de woningen is renovatie nodig om de woningen te laten voldoen aan de eisen van deze tijd. De woningen zijn op dit moment onvoldoende geïsoleerd, waardoor er in de huidige situatie veel energieverlies optreedt. Bovendien is het klimaat in de woning niet meer optimaal als gevolg van tocht en vocht. Indien er geen renovatie en isolatie van de woningen wordt uitgevoerd, zullen de woningen op termijn onbewoonbaar worden. Uiteindelijk zal dit leiden tot sloop van de woningen. Sloop van de woningen betekent het verlies van vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, gierzwaluw en de huismus. Het alternatief van sloop en nieuwbouw heeft als gevolg dat er gedurende langere periode (in sommige situaties 1-2 jaar) geen vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen en vogels aanwezig zijn op de locatie van de gesloopte woningen.

De gekozen werkwijze bij het project 'Stroomversnelling - BAM', waarbij in elke te renoveren woning verblijfmogelijkheden voor vleermuizen, gierzwaluw en de huismus worden geplaatst – de voorzorgsbenadering -, zal na één week een gerenoveerde en geïsoleerde woning opleveren. Er zijn redelijkerwijs geen werkwijzen mogelijk waarbij deze periode korter is. Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning (buiten kwetsbare periodes) wordt schade aan vleermuizen, gierzwaluw en de huismus zoveel mogelijk voorkomen. De meerwaarde van deze aanpak zit in het feit dat er meer verblijfplaatsen voor de betreffende soorten aangebracht worden dan bij de reguliere ontheffingverlening noodzakelijk is.

De reguliere vorm van onderzoek en het toepassen van maatregelen bestaat uit het voorafgaand aan de werkzaamheden per locatie gericht onderzoek te doen naar beschermde soorten. Hierbij zullen niet op elke locatie vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten worden aangetroffen. Als gevolg hiervan zullen niet in elke gerenoveerde woning verblijfsmogelijkheden voor vleermuizen, gierzwaluw en de huismus worden aangebracht. Op termijn betekent dit dat de reguliere vorm van ontheffingsaanvragen een minder positief effect op populaties van beschermde soorten heeft dan wanneer in alle gevallen uitgegaan wordt van de aanwezigheid van verblijfplaatsen; de voorzorgsbenadering waarop deze ontheffing is gebaseerd. Het alternatief voor deze voorzorgsbenadering, te weten maatwerk op het gebied van zowel onderzoek als toepassing van maatregelen voor beschermde soorten, verhoogt de kosten dermate dat de beoogde renovatie niet meer betaald kan worden van de besparing op de energierekening, hetgeen de financieringsbasis is van het project 'Stroomversnelling - BAM'. Wanneer het project 'Stroomversnelling - BAM' niet van de grond komt, worden de hiervoor omschreven belangen niet gediend.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Er kan derhalve redelijkerwijs vastgesteld worden dat er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is om binnen het project 'Stroomversnelling - BAM' de bijdrage van energiegebruik en vooral van het verlies van energie aan de klimaatverandering tegen te gaan. Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning wordt schade aan de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, gierzwaluw en de huismus zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is het voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
30 december 2015

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016582214

Zorgplicht

Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Vogels

U dient gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten kan dit plaatsvinden door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden.

De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief digitaal of schriftelijk een bezwaarschrift indienen. De datum bovenaan deze brief is de verzenddatum.

Een digitaal bezwaarschrift kunt u indienen via mijn.rvo.nl/bezwaar. Als u schriftelijk bezwaar wilt maken, stuurt u het ondertekende bezwaarschrift naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, postbus 40219, 8004 DE Zwolle.

Vermeld in uw bezwaarschrift in ieder geval onze referentie, het briefkenmerk en de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt. U vindt onze referentie en het briefkenmerk in de rechter kantlijn van deze brief.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen

De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum

30 december 2015

Onze referentie

Aanvraagnummer
5190016582214

ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek van heer E. Bouwmeester op 3 december 2015, namens BAM Woningbouw, W&R-Renovatie en de aanvullingen hierop van 7 december 2015 en 16 december 2015

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent de Staatssecretaris¹ van Economische Zaken hierbij aan:

Naam: BAM Woningbouw, W&R-Renovatie (hierna: ontheffinghouder)
Adres: Marconibaan 2
Postcode en woonplaats: 3439 MS NIEUWEGEIN

Ontheffing **5190016582214** voor het tijdvak van: 1 januari 2016 tot en met 31 december 2017

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), grijze grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*), kleine dwergvleermuis (*Pipistrellus pygmaeus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), steenmarter (*Martes foina*), tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en de huismus (*Passer domesticus*); alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen en verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*) voor zover deze gelegen zijn in de provincie(s) Limburg en/of Noord-Brabant.

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Stroomversnelling - BAM', gelegen in gemeentes verspreid door Nederland, één en ander zoals is weergegeven in hoofdstuk 2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Rapport – Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet" van 16 december 2015.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of zijn rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen.

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuillevverdeling tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

De ontheffinghouder of zijn rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.
7. De ontheffinghouder dient, zodra de locaties bekend zijn waar werkzaamheden zullen plaatsvinden, hiervan een lijst naar Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.

Specifieke voorschriften

8. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in de hoofdstukken 5, 7 en 8 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Rapport – Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet" van 16 december 2015 (bijlage 2 bij dit besluit).
9. U dient tijdig de verblijfplaatsen van de bij de omgevingscheck aangetroffen soort(en) buiten de kwetsbare periode van de betreffende soort(en) te verwijderen of ontoegankelijk te maken indien de isolatiewerkzaamheden tijdens de kwetsbare periode uitgevoerd zullen worden. De kwetsbare periodes voor de vleermuizen zijn de winterperiode (november tot met maart, ofwel bij temperaturen lager dan 10° Celsius) en de kraamperiode (medio mei tot medio juli). De kwetsbare periode van de steenmarter is de voortplantingsperiode (van april tot en met juli). De kwetsbare periode van de gierzwaluw en de huismus is de voortplantingsperiode (respectievelijk van april tot en met juli en van april tot en met augustus). Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze periodes langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige² op het gebied van de baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, steenmarter, gierzwaluw en de huismus.
10. Het veldbezoek voor de omgevingscheck dient in een ecologisch zinvolle periode van het jaar te worden uitgevoerd door een deskundige op het gebied van de aangevraagde soorten.
11. De permanente kasten dienen van weerbestendig materiaal gemaakt te zijn.
12. De permanente kasten dienen onderhouden te worden zodat deze functioneel blijven.

Vleermuizen

13. Bij vleermuissoorten, waarvan bekend is dat deze niet of zelden gebruik maken van de voorgestelde maatregelen, dienen soortspecifieke maatregelen aangebracht te worden. Deze soortspecifieke maatregelen dienen in overleg met een deskundige op het gebied van vleermuizen gerealiseerd te worden.

² Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of - bescherming.

14. Indien soortspecifieke maatregelen niet mogelijk blijken, kan de woning niet volgens de huidige ontheffing gerenoveerd worden.
15. U dient een melding te doen bij het bevoegde gezag indien u de ingekorven vleermuis aantreft. Deze melding dient vergezeld te gaan door een plan van aanpak met betrekking tot de ingekorven vleermuis. Pas nadat u goedkeuring ontvangen heeft van het bevoegde gezag kunnen de werkzaamheden met betrekking tot de ingekorven vleermuis uitgevoerd worden.
16. Waar de laatvlieger, gewone grootoorvleermuis en de grijze grootoorvleermuis (vermoedelijk) aanwezig zijn, dient een langere kwetsbare periode (kraamtijd) aangehouden te worden.
17. Bij de aanwezigheid of het vermoeden van de aanwezigheid van de laatvlieger dient in dit deel van het te renoveren plangebied in beide kopgevels van elk blok een verblijf voor de laatvlieger geplaatst te worden.
18. Waar mogelijk dienen de aanwezige daklijsten, boeiborden en dergelijke toegankelijk te worden gemaakt voor vleermuizen.
19. Indien uit de omgevingscheck of andere bronnen blijkt dat in een te renoveren hoogbouw een (massa)winterverblijf van vleermuizen aanwezig is, dient vóórafgaand aan de start van de werkzaamheden overleg gevoerd te worden met het bevoegde gezag om maatwerkafspraken te maken over de te nemen mitigerende maatregelen.

Gierzwaluw en huismus

20. De nestruimte dient voldoende groot te zijn voor de gierzwaluw en de huismus om in te kunnen nestelen.
21. U dient de verblijven voor de gierzwaluw zodanig vorm te geven dat deze functioneel zijn voor de gierzwaluw.
22. Indien de nokkast voor de huismus niet functioneel blijkt, dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden. Het aanbieden van ruimtes onder dakpannen, bij de dakpanelen, kan als alternatief dienen.
23. Bij vertragingen in de planning dient een deskundige te bepalen of tijdelijke voorzieningen in de vorm van nestkasten aangebracht dienen te worden. Dit dient vastgelegd te worden in de monitoringsrapportage.

Steenmarter

24. Indien uit de omgevingscheck blijkt dat in het leefgebied van de steenmarter alternatieve verblijven dermate ontoereikend aanwezig zijn dat het verdwijnen van de verblijven in de te renoveren en isoleren huizen zal leiden tot achteruitgang van de lokale populatie van de steenmarter, dienen aanvullend hierop alternatieve verblijven voor de steenmarter op daartoe geschikte locaties aangeboden te worden.

Zorgplicht

Ik wijs u er op dat u op grond van artikel 2 van de Flora- en faunawet de volgende maatregelen in acht dient te nemen:

25. U dient direct voorafgaand aan de werkzaamheden uit te sluiten dat er exemplaren van de aangevraagde soorten aanwezig zijn in de te isoleren panden. Indien er nog exemplaren van de soort(en) aanwezig zijn, dient u aanvullende maatregelen te nemen om het/de gebouw(en) ongeschikt te maken voor de soort(en). U dient de start de werkzaamheden uit te stellen tot er geen exemplaren van de aangevraagde soorten meer aanwezig zijn in het gebouw.

Monitoring

26. U dient vóór de start van de werkzaamheden een monitoringsprotocol op te stellen en deze ter beoordeling aan RVO.nl voor te leggen. In dit monitoringsprotocol dienen, naast de voorgestelde monitoringsgegevens, ook minimaal de volgende aspecten opgenomen te worden:
- Bij de keuze van monitoringslocaties dient, naast hetgeen in de aanvraag is gesteld, rekening gehouden te worden met:
 - De aanwezigheid van vleermuizen;
 - De aanwezigheid van vleermuizen in de omgeving, maar met zekerheid uitgesloten in woningen uit het plangebied;
 - De aanwezigheid van de gierzwaluw en/of de huismus;
 - De afwezigheid van de gierzwaluw en/of huismus;
 - Beschrijving van de locatie, bijvoorbeeld midden in een stedelijke omgeving of aan de rand van de stad of park, om en nabij kraamverblijven;
 - Geografische spreiding van monitoringslocaties.
 - De afwegingen, bij de keuzes die worden gemaakt, dienen goed gedocumenteerd te worden;
 - De omvang van het onderzoeksgebied kan groter zijn als daar ecologische aanleiding toe bestaat. Deze afweging dient in de monitoringsrapportage vastgelegd te worden.
27. Op 14 locaties dienen 6 woningblokken te worden gemonitord.
28. Indien uit de monitoring blijkt dat voorgestelde maatregelen niet of slechts marginaal functioneel zijn, dienen alternatieve maatregelen geformuleerd te worden die toegepast gaan worden in nog te renoveren woningen. Tussentijdse resultaten dienen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk in september 2016 ter beoordeling aan het bevoegde gezag overlegd te worden en besproken om waar nodig gedurende de duur van de ontheffing bij te sturen.

Overige voorschriften

29. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
30. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
31. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
32. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.

33. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 40225, 8004 DE Zwolle.

Den Haag, 30 december 2015

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland